

Gode råd til læseklubber

Hvordan kommer man godt i gang?

Mødeform

- Det anbefales at man begynder med at vælge en ordstyrer. Vedkommende kan eventuelt sidde med et stykke papir, hvorpå talerækken skrives op. Ordstyrerposten kan enten være den samme person hver gang, eller gå på omgang fra møde til møde.
- Det kan være en god ide at starte med en helt kort runde (2-5 minutter), hvor alle kommer med deres første indtryk af bogen. Man kan bringe en betragtning, et perspektiv eller et emne på banen, som man ønsker at diskutere. Det kan virke mere "åbnende" for en god snak at prøve at formulere "hvad har denne bog sagt mig, eller ikke sagt mig?" i stedet for at begynde med at ytre, om man synes bogen er god eller dårlig. Ens mening om bogens litterære kvaliteter, eller mangel på samme, skal nok komme frem under selve diskussionen.
- Tro ikke at du skal komme til mødet med en færdigdannet mening om bogen – det er det læseklubben er til for. Mange har oplevet at en bog, efter en god og konstruktiv snak, lige pludselig siger dem noget helt andet, end den gjorde før, og der er endda nogle, som får lyst til at læse den igen. En hensigtsmæssig litteraturnak skal gerne udvide, og ikke indskrænke, deltagerens oplevelse af værket.
- Husk den gode tone. Lad alle få deres holdninger frem og respekter altid andres synspunkter. Der er ingen "rigtige" svar, meninger eller tolkninger, når man taler om litteratur. Det er desuden vigtigt ikke at afbryde andre når de taler, og respektere talerækken.
- Man kan eventuelt afslutte med, at hver person (hvis man har lyst) helt kort præsenterer og anbefaler en anden bog, man har læst. På den måde bliver en læseklub mere end en snak om de enkelte værker, men et bredt litterært fællesskab som gør, at man kan gå endnu mere beriget hjem.

Mulige indgange til at snakke om litterære værker

a) Introduktion af forfatter og værk.

Det kan være hensigtsmæssigt at starte med at fastlægge lidt fakta om forfatteren og værket, såsom hvor og hvornår levede han eller hun, og hvor og hvornår er værket skrevet. Dette kaldes også at bestemme værkets kontekst.

b) Handlingsreferat i kort form.

Giv et kortfattet handlingsreferat. Dette er en god måde at komme (sammen) ind i værkets univers. Det kan desuden være interessant at se, om alle har opfattet værkets handling på samme måde.

c) Komposition.

Undersøg hvordan fortællingen er skruet sammen. Hertil kan man skelne mellem spørgsmålene: *'hvad sker der'* og *'hvordan sker det?'*.

Prøv at læg mærke til, om der er forskel på **"Den fortalte tid"** og den **"fortællende tid"**.

"Den fortalte tid" er den logiske, kronologiske, "oprindelige" fortælling. Eksempelvis vil man kunne sige, at den "fortalte tid" i en slægtsroman løber fra år 1890, hvor den første person romanen følger fødes, og til romanens afslutning i 1999.

Dernæst kan man så undersøge den **"fortællende tid"**, altså hvordan historien rent faktisk fortælles. Hvis eksempelvis slægtsromanen fortælles ved hjælp af en lang række flashbacks og bogen faktisk starter i 1999 med den sidste person, vil den fortællende tid være en anden.

Hvis man gerne vil have styr på romanens "tid" kan man stille spørgsmålene:

- Er det er kronologisk fortalt fortælling?
- Er den tilbageskuende eller forud gribende?
- Er der anvendt dramatiske og spændingsopbyggende effekter?
- Hvad er bogens højdepunkt eller "point of no return", hvis der er et?
- Sker der nogen radikale ændringer af forholdene – dvs. er der nogen fremdrift?

f) **Personkarakteristik**

Det kan være en god ide at karakterisere de enkelte personer i romanen, man kan både karakterisere dem hver for sig, deres indbyrdes forhold og hvordan de spiller sammen.

d) **Fortællerrollen.**

Når man skal snakke om en bog, kan det være hensigtsmæssigt at bestemme fortælleren, da denne ofte kan være nøglen til en større forståelse af, hvordan et værk er skruet sammen.

Det er i første instans vigtigt at gøre sig klart, at der er forskel på *fortælleren* og *forfatteren*. Forfatteren er det menneske af kød og blod, der har sat sig foran sin computer eller papiret for at skrive en roman.

Fortælleren er "den stemme indeni værket", der fortæller og strukturerer historien. Derfor er fortælleren uhyre vigtig af få fod på. Man skelner almindeligvis mellem følgende fortællerroller i en tekst:

Implicit fortæller → eksplicit fortæller

Den eksplicitte fortæller, er den fortæller i værket, der bærer synsvinklen, det vil sige den, der taler direkte til os. Her kan både være tale om en jeg-fortæller eller en 3. persons fortæller.

Den implicitte fortæller er straks en mere kompliceret størrelse. Man kan sige, at den implicitte fortæller er den rolle, som forfatteren spiller, når eller hvis han giver sig til kende i romanen. Det er den implicitte fortæller, der iscenesætter den eventuelle eksplicitte fortæller. Her kan man både tale om en alvidende fortæller, en episk fortæller (begrænset viden), en behavioristisk fortæller (tilstræber objektivitet) eller en skiftende fortæller. Det mest interessante i forhold til fortælleren, når man snakker om et værk, er dog at undersøge, hvorvidt fortælleren er *troværdig* eller *utroværdig*. Kan man regne med det vedkommende siger, eller leder fortælleren os som læsere bag lyset?

f) **Stil og sprog.**

Med hensyn til at bestemme et værks stil og sprog, kan man stille spørgsmålene:

- Hvad kendetegner tekstens sprog?
- Er den skrevet i en realistisk stil, en magisk realistisk stil eller minimalistisk stil?
- Bruges der meget billedsprog? I så fald, hvad kendetegner billedsproget?
- Er det symbolsk, metaforisk osv.?
- Hvordan forholder sproget og stilen sig til handlingen – er der fx en mærkbar kontrast?

g) **Motiver, tema, problemstillinger og evt. budskab**

- Tager teksten nogen konkrete temaer eller problemstillinger op?
- Mener man at teksten har et budskab til os som læsere?

h) **Perspektivering.**

Til slut i en litteratursnak kan det være spændende at sætte værket ind i en større sammenhæng. Man kan spørge:

- Hvordan forholder det sig til det omgivende samfund?
- Er det et værk, der har skabt meget debat – og i så fald hvorfor?
- Kan man tale om, at værket fremstiller et særligt menneskesyn?

Metoder og overordnede læsemåder

Når man skal i gang med en analyse af et litterært værk, kan det være meget gavnligt at holde sig for øje, at der findes en lang række forskellige metoder eller tilgange, som man kan benytte sig af – forskellige "briller" man kan tage på.

Man kan ikke sige, at der findes en bestemt metode, der er bedre end andre, men man kan måske sige, at der er nogle metoder, der passer bedre til et bestemt værk end andre. Grundlæggende vil jeg imidlertid mene, at man med fordel kan plukke fra forskellige metoder og bruge de elementer, der passer bedst ind i sammenhængen. Det kan derudover være et godt udgangspunkt at være sig bevidst om, at man også selv har en tendens til at lægge en bestemt læsemåde ned over en tekst, og at man med fordel kan variere sit perspektiv. Understående er et forsøg på at give et kort, overordnet overblik over de 3 mest udbredte og afgørende litterære fortolkningsmetoder.

Biografisme

Den mest traditionelle litterære metode kan fastlægges til at være den biografiske læsemåde. Her mener man ikke, at det litterære kunstværk kan forstås isoleret set. Man læser først og fremmest det pågældende værk ud fra forfatterens ståsted, dvs. man ser på, hvem forfatteren er, hvilken samtid han levede i, hvilke politiske, sociale og litterære konventioner, der var gældende på dette tidspunkt, og hvordan det pågældende værk indskrives i forfatterens øvrige produktion. Man læser med andre ord værket som et produkt af forfatteren og den omgivende verden.

Formalisme, strukturalisme & nykritik

Den russiske formalisme opstår som litteraturteoretisk retning i årene mellem 1915 – 1930 og betegner et grundlæggende opgør med den biografiske læsemåde. Her er det ikke længere forfatteren eller forfatterens samtid, der står i centrum, men derimod selve det litterære værks opbygning, struktur og sproglige karakter. Man fremhæver her grundlæggende tematiske og sproglige strukturer og strukturmodeller, som man mener at alle tekster kan analyseres ud fra.

Strukturalismen er på mange måder en videreførelse af formalismen. Den strukturalistiske litteraturkritik betragter ikke det litterære værk som en gengivelse af den virkelige verden eller som et udtryk for en bagvedstående forfatters hensigter. Teksten betragtes som en sproglig struktur, der udtrykker et sæt af kulturelle normer og konventioner. Hvert enkelt værk kan ledes tilbage til grundlæggende, fælles fremstillingsstrukturer, fx aktantmodellen. Modeller som aktantmodellen kan være ganske nyttige, men de er også udtryk for en meget enkel, unuanceret og modsigelsesfri analyse.

Nykritikken opstod i England og USA i 1920'erne og 30'erne og sætter som formalisterne og strukturalisterne teksten i centrum. Det handler kun om at nærlæse teksten, der betragtes som et autonomt kunstværk, at forstå tekstens forskellige elementer og indbyrdes sammenhæng. Alt det 'udenom' betragtes som irrelevant.

Dekonstruktion

Dekonstruktionen er for så vidt en videreudvikling af strukturalismen og hævder som denne, at værket/sproget er en selvberørende konstruktion – dvs. værket er berettiget i sig selv. Man kan sige, at dekonstruktionen er en mere nuanceret, åben og flertydig metode, der ikke søger at fastholde tekstens betydning og mening i en entydig ramme – som strukturalismen fx med aktantmodellen har en tendens til at gøre. Dekonstruktive metoder har benyttet sig af mange andre læsemåder, bl.a. har man anvendt psykoanalysen, receptionsteorien, den feministiske litteraturkritik og diskursanalysen. Vigtigst er måske netop fokus på receptionsteorien eller den såkaldte Reader-Response Criticism. Det, der her fremhæves, er, at teksten ikke er noget færdigt værk i sig selv – men at den først bliver

fuldendt i mødet med læseren. Læseren tillægges altså en afgørende rolle i den betydningskabende proces.